

De ridder van de droevige figuur

Goed idealisme zal reëel zijn en goed realisme ideaal.

VAN DEYSEL

In het eerste kwart der zeventiende eeuw verscheen in Spanje de wonderlijke roman: *Don Quijote de la Mancha*, geschreven door Miguel Cervantes de Saavedra. Het boek werd door velen en vele malen gelezen. Het werd in 1670 voor 't eerst in 't Nederlandsch vertaald en maakte ook hier opgang. Iemand schreef, dat het na den Bijbel en het Indische dierverhaal *Pantsjatantra* en *De Navolging van Christus* door Thomas à Kempis tot het meest gelezen boek der wereld behoort.

Van Don Quichotte's avonturen is er tenminste één algemeen bekend: zijn strijd tegen windmolens en dit avontuur is in een spreekwijze bewaard.

Aan de namen Dulcinea (de naam van de door den dwazen ridder gekozen geliefde) en Rossinant (die van zijn paard) en aan de typeering: ridder van de droevige figuur zijn een algemeene betekenis toegekend. En vooral de uitdrukking: tegen windmolens vechten, wordt schier dagelijks gebruikt; men bedoelt er mee: een denkreëdig gevaar bestrijden; trachten te veranderen, wat niet te veranderen is.

De schrijver Cervantes, heeft een veelbewogen leven gehad. Hij verloor zijn linkerarm in den strijd tegen de Turken en troostte zich in het hospitaal te Messina met te zeggen, dat een soldaat, die dood op het slagveld ligt, van meer betekenis is dan een andere, die zich vrij waant op de vlucht. Het schip, waarmee hij naar het vaderland terugreisde, werd door een kaper genomen en Cervantes kwam in de gevangenis terecht, die hem vijf jaren de vrijheid benam. In 1580 werd hij losgekocht. Later vocht hij nog voor Spanje in Portugal. Zijn laatste levensjaren sleet hij in het burgerlijk leven, maar in diepe armoe. Hoe kwam deze man er nu toe een zoo wonderlijk verhaal als de Don Quichotte te schrijven?

Ik kan natuurlijk in dit artikel maar een paar bijzonderheden uit deze wonderlijke verbeelding noemen.

Don Quichotte had veel ridderromans gelezen en deze hadden zijn brein verward. Hij dacht ten slotte alleen maar aan tooverij, gevechten, duels, wonden en hij had de fantastische verhalen, die hij verslond, als werkelijkheid geloofd.

Het plan rijpte, om voor eigen eer en tot heil van zijn land een dolende ridder te worden, die avontuur moest zoeken, onrecht herstellen, gevaren trotseeren. Hij zou dan later een machtig vorst kunnen wezen. Zoo begon hij een nieuw leven. Hij poetste een verroeste wapenrusting wat op, haalde een gebrekkig paard uit den stal en begon zijn tocht door het land. Hij herinnerde zich uit de Spaansche Amadis-romans, dat de held bij zijn naam die van zijn vaderland had gevoegd en zoo deed ook hij. Don Quichotte de la Mancha — zou hij voortaan heeten.

Hij haalde zijn buurman, een rechtschapen, maar bijgeloovigen boer, Sancho Panza, over om hem als schildknaap te vergezellen. En het tweetal trok nu de wereld in en beleefde de wonderlijkste gebeurtenissen.

Ze zien in de vlakke dertig à veertig windmolens. Don Quichotte noemt ze geweldige reuzen, die hij dooden zal. En als Sancho Panza zegt: Genadige heer, dat zijn geen reuzen; het zijn molens, antwoordt de ridder, dat zijn schildknaap geen verstand heeft van avonturen. Hij zal strijden tegen reuzen. En dan geeft hij Rossinant de sporen, schreeuwt tegen de reuzen dat hij ze zal

neerslaan, en wanneer de wieken gaan draaien is het hem, of de reuzen de armen tegen hem opheffen. Dan rent hij op een molen af en stoot de lans in een wiek. Het wapen breekt en paard met ruiter rollen over den grond. Sancho Panza tracht nu zijn meester te overtuigen van zijn dwaasheid, maar Don Quichotte antwoordt, dat een toovenaar de reuzen in windmolens veranderde en dat alle tooverij niets vermag tegen zijn wapenen.

Later zien zij twee kudde schapen. Maar voor Don Quichotte zijn het twee legers. Het eene wordt aangevoerd door keizer Alifanfaron en het andere door koning Pentapolin. Het zijn weer twee romanhelden waarvan hij vroeger las. De ridder hoort paarden hinniken en trompetgeluiden en het doffe roffelen op oorlogstrommen. Het helpt niet, of zijn schildknaap hem zegt, dat hij zich vergist en dat, wat hij hoort, het geblaas is van schapen. Met geveld lans rijdt hij den heuvel af, op de schapen in. Hij stoort zich niet aan het geroep der herders. Hij doodt eenige schapen, maar de herders slingeren groote steenen naar hem en een paar treffen hem zoo, dat hij van zijn paard valt.

Ook nu is het weer de toovenaar, die soldaten in schapen veranderde.

Weer later vernielt Don Quichotte een marionettenspel. De katoenen poppen waren hem Mooren, waartegen hij strijden wil en in enkele seconden ligt de poppenkast in stukken en zijn de Mooren verslagen. En bij elk avontuur staat den ridder zijn denkbeeldige Dulcinea voor den geest, de jonkvrouw, die hij zich koos, voor wie hij vechten wil en aan wie hij de tijding zijner overwinningen wil doen weten.

De bedoeling van Cervantes was, om de romantiek van zijn tijd te bespotten. Met name de romans, die van Amadis en Amadis' nageslacht vertellen, wil hij belachelijk maken. Ook in ons land zijn deze romans en die over Palmerijn in vertaling gelezen, waarbij vertaalde schelmenromans kwamen, zoodat de romanliteratuur in de zeventiende eeuw meer dan voldoende hier te genieten was.

Toch wijst de Don Quichotte ook nog op iets anders.

De ridder van de droevige figuur is een idealist, een droomer, die een bedriegelijke wereld schept door zijn ongebreidelde fantasie. En Sancho Panza is de man met het nuchtere verstand, die blind is voor elk ideaal, die niet gelooft aan het ontastbare. Men heeft in Cervantes' werk willen zien de tegenstelling, die het leven beheerscht.

Idealisme en realisme.

Idealisme, dat niet rekent met de werkelijkheid en realisme, dat niet gelooft in het ideaal.

Idealisme, dat weigert de tucht te erkennen van het leven. Realisme, dat opgaat in het materiële.

Enthousiasme, dat weigert zich te laten beteugelen.

Nuchterheid, die het leven ziet op laag plan, zonder dat het geadeld wordt door hogere beginselen.

Onverzoenlijk contrast.

Het leven kan niet buiten het ideaal. Maar vraagt ook open oog voor de werkelijkheid.

Goed idealisme zal reëel zijn en goed realisme ideaal.

Idealisme is hogere werkelijkheid en in het gewone leven met zijn duizend gewone dingen is het het ideaal, dat dit leven opheft, adelt en aan zijn doel doet beantwoorden.

Wie leeft naar de Heilige Schrift, ziet het meest alledaagsche in den goudglans van het ideaal. Paulus zegt dit zóó: „Hetzij gij eet, hetzij gij drinkt, hetzij gij iets anders doet, doe het alles ter eere Gods.”

A. L. v. H.

Naar een schilderij van Prof. Carl Stralman